

Srečanja.

Spisala Marica.

lišala sem o njej že nekoč v tujini. Svet rad oznanjuje naše ime, če smo se kdaj predrznili pogledati globlje v skrivnosti življenja, in rad nam šteje v greh, če smo posegli v življenju po prepovedanem, nam neskončno vabljevem, a od njega že davno okušanem.

Torej že nekoč sem slišala imenovati njeno ime v neki žalostni historiji, o kateri pa so ljudje rekli, da je bila silno pregrešna. Takrat se mi je zahotelo, da bi se sešla ž njo kdaj v življenju. Zgodilo se je po dveh letih. Srečali sva se nepričakovano, se spoznali, a ostali hladni med seboj. Povabila me je k sebi, a zdelo se mi je, da moram na tem mrzlem obrazu čitati: „Ne hodi! Najraje sem sama“. In nisem šla.

Drugič me ni več vabila in menila sem, da sem ji pač naredila uslugo, ker nisem prišla.

Vabili so me tudi drugi. Našla sem gospo, ki bi naj bila moja sestrična. Sladka je znala biti ta sestrična, postreči je znala in prikleniti človeka nase. Zlasti pa je znala skrivati samo sebe. Vse, kar je pripovedovala, je bilo v tako naravnem slogu in tonu, da se prav nič ni razodeval njen posebni namen.

Kakor mnogi, dokler je niso spoznali, sem postala tudi jaz njena žrtev. Posegla je s smelo roko v mojo srečo in mi jo iztrgala iz duše, najprej s sladkim smehom, potem z zlobno naslado.

Bili so dnevi, ko sem ji zaupala mnogo, — preveč. Kadar je človek sam in s polno dušo, rad zaupa prvemu, ki ga posluša in tolaži, ne da bi vprašal mnogo, kako je v duši onega.

Spoznala me je in morda je bila tega vesela, a jaz nje še nisem spoznala.

Zahajala sem v samotnih urah tja in bila odkritosrčna. Mladi ljudje so včasih slepi in neizkušeni v svojem zaupanju. Sami si ustvarijo nesrečo, jo negujejo skrbno in ji darujejo nevede svoje sanje in mir svoje duše. In taka mlada duša mora biti taki izkušeni sestrični posebno sladka igračica, osobito pa, če je taka sestrična gospa poštarjeva.

*

Meglenega zimskega dne smo dirjali na saneh preko sneženih in mrtvih poljan. Bila je tudi Vera, moja samevajoča koleginja. V zadnjih dneh sva se zblížali in postali skoraj prijateljici. Ne vem, kako je prišlo. Postala mi je naenkrat tako draga, da bi jo prosila odpuščanja, ker nisem prišla že prej. Govorila je malo, a v njenih besedah je zvenelo gorje in preplakana bol. V njenem glasu je drhtelo nekaj kakor strah iz davno minolih dni in v očeh, ki so bile navadno mirne, kakor bi se bila naselila vanje pokora in kes; je zagorelo včasih v hipnem žaru, kakor vzplapola ugasujoče upanje. Potem je bilo v njih zopet vse hladno in mirno, ostalo je le žalostno očitjanje: „Zakaj te ni bilo že prej? Bila sem tako sama!“

Tako se mi je usmilila. Bila je sama kakor jaz, zato sem jo lahko umela. Menila je pač, da sem zadovoljna v svoji družbi, a ni vedela, kako sem včasih trpela, ker sem videla, da me nihče ne ume.

Sani so drčale skozi snežno plan in srebrni zvoki kraguljčkov so odmevali v večerni mrak. Naposled smo se ustavili v mestu. —

„Čemu sem prišla na ta večer?“ sem se vpraševala in nisem si znala odgovora. Človek se spomni v samotni uri nekdanjih lepih večerov in zahrepeni v njih šum in sijaj. Ponudi se priložnost in gre. V duši mu plavajo prizori iz minolosti in v sladkih sanjah se niti ne domisli, da bi ga utegnilo njegovo pričakovanje goljufati. Pride tja, pa pogreša nekoga in v hipu se zave, da tukaj ne uteši hrepenenja, da je pred njim nov, tuj svet, ki v njem ne more biti srečen, da se oni večeri iz davnosti ne ponovijo morda nikdar več. Žalostno mu je v duši in v obupu se vrže v vrvenje novega, tujega sveta, da bi pozabil. Tako je bilo z menoj. Ozrla sem se po Veri in brala na njenem obrazu iste misli. —

Utrujeni sva se vračali in čutili, da naju je današnja prevara še bolj zblížala.

„Pridi!“

„Pridem, Vera!“ —

„Povej mi sedaj, Marica, zakaj te ni bilo že prej,“ je govorila tiho, ko sem prišla.

„Ker sem menila, da si najraje sama. Občevala nisi z nikomer; kako naj vem, če bi z menoj hotela.“

„Tukaj ni ljudi, ki bi jim človek lahko zaupal; poznam jih: sladkajo se človeku, nastavljajo mu zanjke, in kadar je njih, mu prav sladko zaupajo, da mora hoditi po potih, koder bodo oni hoteli, sicer se bo kesal.“

„Poznaš jih. Zakaj me nisi posvarila?“

„Ne bi mi bila verjela. Saj sem vedela, da jih sama spoznaš. Sicer pa sem ti skoraj privoščila to razočaranje — zakaj pa te ni bilo!“

„Zdaj sem tukaj in nič več ne pojdem proč. Vedno sem pre-mišljevala, kako pač moreš nositi sama vse gorje, ki je zapisano na tvojem obrazu. Glej, iskala sem vedno družbe. Imeti sem morala človeka, ki sem mu pripovedovala o solnčnih dneh, ki so prešli že davno, in me je umel; človeka, ki sem mu tožila o samoti zdanjih dni, o bolni duši in njenem hrepenenju, in je čutil z menoj. In ne veš, kako mi je hudo, ker sem mnogo zaupala nevredni ženski. Sedaj se smeje za menoj, s prstom kaže na dni moje sreče in se jim roga in s satanskim veseljem pripoveduje o moji boli. Še nikdar nisem sovražila človeka, — to žensko sovražim.“

„Nikar se ne razburjaj, to ni še najhujše. Jaz na primer sem doživela še mnogo hujšega. Pa nič ne tožim, sama nosim svoje gorje, saj ga morem umeti le sama.“

„In misliš, Vera, da bi te jaz ne umela?“

„Najbrž ne, vsaj popolnoma ne. Nikdar še nisi bila tako varana, tako obrekovana, tako zasmehovana, tako zavržena. Če sem pozneje včasih premišljevala, kako sem bila v onih dneh uboga, kako razočarana, ko sem se zbudila iz lepih sanj in videla, da je vse mrtvo, vse ubito okrog mene, sem se čudila, da sem jih pre-živela. Toda življenje mi je postalo takrat težka naloga. Ljudje pa so mi pravili slabo o človeku, ki sem mu dala nekoč srce z vso njegovo ljubeznijo. Poniževalni in sramotni da so bili njegovi nameni in sedaj da me je zatajil in se mi roga pred svetom. In jaz sem slednjič verjela. Verjela sem, ker ga ni bilo, da bi se opravičil, da bi videl mojo bedo in moj strah. In ker ga ni bilo, sem ga skoraj zasovražila. Ni treba, da pride še kdaj, sem mislila v obupu, nočen, da pride, sem klicala v strahu, da je vse res, kar so mi pravili. V obupu in solzah so mi minevali dnevi, a skrivala sem svojo bol. Nihče ne sme vedeti, da plakam; razlagali bi si moje solze napačno in se naslajali ob njih. Trpela sem in čakala, da pozabim njega, ki mi je bil vse na svetu, ki sem mu žrtvovala vse one lepe dni, a je odšel in me pozabil. Pozabiti! A sama sem bila in nisem mogla pozabiti. V družbo, da se raztresem in razvedrim! Ona mi da novih, lepših misli, ona me ozdravi.“

Prišlo je in ne vem, kako. Prišel je človek, ki je videl, da sem sama in zapuščena, in hotel ostati pri meni, da me ne bo več strah. Moja duša se je branila, srce je bilo hladno, nič ni bilo v njem

ljubezni zanj, a nekaj me je vabilo ven iz mračnih dni, tja ven na solnčne poti, kjer ni solza in tožba, kjer zveni pomladna pesem skozi majev dan. In duša je bila omamljena, v nemoči se je vdala in sledila sladkemu vabilu. „Tam pozabiš,“ ji je šepetalo nekaj, „tam najdeš nove sreče. Pridi, pridi!“ In takrat sem odšla. Sreče ni bilo. Hodila sem poti, ki me je vodil po njih; bile so dolge in njih konca ni bilo nikjer. Malo rož je cvelo ob teh potih in pravil mi je, da je že mnogokrat hodil po njih, pa je včasih pohodil katero cvetko. „Sicer pa tako delajo vsi,“ je pristavil rezko. „Saj drugega užitka pač ni na teh dolgih potih in cvetke, te cvetke so naše. Nekateri so zadovoljni, da jih samo občudujejo, sklonijo se včasih v posvečenih trenutkih h kateri in jo poljubijo na deviški cvet. Ne rečem, lepo je to, a enolično in človek se naveliča. Ko sem šel prvič te poti, sem delal tudi jaz tako; vse mi je bilo nedeljsko, sveto in praznično in bal sem se oskruniti to posvečenost. Tako človek misli, dokler še priznava greh. In to delajo le jako mladi in pa jako stari ljudje. Prvi ga še niso okusili, drugi so se ga naveličali. Ne zameri, da ob teh potih manjka že mnogo cvetov, nisem več jako mlad.“

„In čemu si me vabil? Kaj imaš zame?“

„Dovolj je še, le ostani, zate je še dovolj. Dam ti sreče, ki je še tukaj, dam ti cvetja, ki še ni pohojeno in velo, dam ti pomladnih žarkov, ki jih še ni zakrila megla, in pozabila boš svojo bol. Saj si prišla, da bi pozabila.“

„Da, prišla sem zato, a prišla sem tudi iskat sreče. In glej, ko sem nekoč iskala srečo, sem prišla na poti, ki so bile vse drugačne. Tam je vse blestelo v plamenečih žarkih, tam je drhtelo ožarjeno cvetje v mehkih zefirjih, tam je zvenela neskončno lepa pesem mladih dni in solnčne sreče. Na cvetju je blestela kristalna rosa, nabirala sem jo v zlato čašo in pila, pila opojni nektar. Moja duša je bila pijana in mrla je v blaženih sanjah sredi sladkega hrepenenja. To je bila sreča! Na tvojih potih veje hlad in tam v daljavi vidim sive megle, ki se plazijo preko venočih cvetov. Če pridem tja, še solnčnih žarkov ne bo več in še ti redki cvetovi bodo klonili žalostno svoje glavice. Na tvojih potih ni sreče. Oprosti, odhajam!“

„In kam hočeš sedaj? Ne hodi, ostani, dam ti —“

„Ne maram! Vrnem se v svojo osamelost, v svoje žalne spomine; ne maram pozabiti, ne maram — bilo je lepo takrat in bila sem srečna.“

„Govoril je še nekaj o sreči, ki mi jo je hotel dati, a nisem ga več poslušala. Odšla sem in nisem zahrepenela več po novi sreči. Vidiš, tako je v moji duši še danes. Po onem drugem srečanju sem bolna še bolj. Me razumeš?“

„Razumem, Vera. O, tudi jaz sem živela že lepe solnčne dni, ki so prešli, tudi jaz nosim v duši dvom in obup.“

„Ti? A jaz sem te skoraj zavidala; zdelo se mi je, da si zelo srečna. Slišala sem, kako si včasih igrala na gosli in pela; bilo mi je vsakokrat še huje.“

„Da, igrala in pela, Vera, a kako je bilo v meni! Veš, kadar sem žalostna, moram peti. Sicer pa si slišala malokdaj veselo pesem.“

„Da, čudila sem se včasih, a so ljudje, ki ljubijo otožne pesmi, zato o tem nisem razmišljala. Žalostna si torej včasih in zakaj?“

„Žalujem kakor ti po izgubljenem rajju.“

„Saj ti ga nisi izgubila?“

„Sem ga in ga nisem. Izgubila sem ga, ker so ostali vsi oni solnčni dnevi tam na južnih tleh, a jaz sem morala sem na sever med mrzle ljudi, kjer ni zame prelestne čaše napoja, ki sem ga pila v onih dneh, ko se je smejala vesna nad pokrajino. Čaša bolesti mi je bila pripravljena v teh mračnih dneh, in kadar pijem iz nje, moram zapeti spev o bolnem hrepenenju.“

„Nisem ga izgubila, ker vem, da me oni dnevi še čakajo, da prelestnih čaš napoj še ni izpit. Upam, a to upanje je bolno in v njem trpi moja duša.“

„Lepo je tako trpljenje. Pač si še vedno srečna, ker varana še nisi bila.“

„Ah, morda je bila moja prevara hujša od tvoje! Glej, imela sem nekdanj tako lepe sanje o življenju in svetu. In svete so mi bile te sanje, zato sem jih čuvala, da jih zaupam kdaj človeku, ki bi jih umel in bi jih bil vreden. — Prišel je nekoč, znal je govoriti, kakor še do tedaj nisem slišala, znal je prodreti v moje tajne in rahlo, rahlo je potrkal na vrata moje duše, odprl jih, vstopil in odnesel njene sanje s seboj v svet. In namesto sanj sem imela dušo polno hrepenenja. Za njim so šle vse moje misli, za njim je klicala moja duša, in ko me je vprašal, če hočem na njegove poti, ki je razlit preko njih solnčni dan, sem trepetaje in plaho stopila v novi svet. Posul je po potih, koder sva hodila, sanj, ki mi jih je ukradel, in srečna sem bila, ker sem jih smela zopet zreti. Hodila sva preko rosnih dni in plameneči žarki so slišali mnoge prisege in nagajivo so se smejali.“

Pa prihrumeli so viharji in moje sanje so se izgubljale ne vem kam. Izgubljale so se, ker jih ni hotel varovati. Še vesel je bil, da jih ni bilo več, ker so mu bile previsoke in prešerne. Hotel je, da se naučim živeti brez sanj. In vse moje mišljenje, vsi moji nazori, vse mu je bilo previsoko, preveč fantastno. Hotel je preustvariti mojo dušo; proč s sanjami, proč s poezijo, resna proza naj mi bo življenje. Takrat je švignila temna misel preko moje poti in vedela sem, da on ni bil tisti, ki so mu bile namenjene sanje škrlatne zarje mojih mladih dni. Ni jih umel, zato jih je uničil, bile so mu v napotje, zato proč z njimi, a bol moje duše mu ni bila mar.

Strah me je bilo bodočih dni; vedela sem, da pri njem, ki mi je vzel mladostni zaklad in mi ga ne more vrniti več, ne najdem sreče. Čutil je morda, kako je v meni, in mi celo pomagal, da sem našla poti in odšla. In kako nizka je bila ta njegova pomoč! Bila so v njej očitanja, ki so mi pričala, da me ni nikdar umel. Česar ni našel pri meni, vse to je našel pri drugi. A jaz sem odšla v meglene dni s prazno dušo.

Vidiš, to je prevara mojih mladih dni, to je smrt mojih prvih sanj. Hodila sem potem ob grobovih, nad katerimi so žalno klonile ciprese, hodila po jesenskih gajih, ki je v njih že davno utihnil slavec, hodila preko požetih njiv, ki so mrtve ležale pod sivimi meglami, in moja duša je bila bolna. Zato te tako umejem, Vera.“

„To je bilo nekoč, a zdaj je pozabljeno. Saj si pozneje našla novo srečo.“

„Da, pozabljeno! Le včasih mi še kane solza na one drage grobove in le včasih se še vzdigne v meni vihar in duša kliče po osveti za smrt svojih mladih dni. In tudi tega bi ne bilo več, a iz umiranja mojih sanj se je rodilo prokletstvo, ki me zasleduje še danes.“

Glej, takrat, ko sem hodila s prazno dušo preko grobov, sem se zarotila, da ne stopim več na poti, kjer se išče sreča. Moja duša ni imela drugega nego bol in bi ne mogla nikogar več osrečiti. Sama sem hodila svoje žalostne poti in ljudje, ki sem jih srečavala, me niso umeli. —

Pripeljala me je pot mimo človeka, ki je počival ob cestnem kamenu in čakal. Ozrl se je po meni in v njegovih očeh sem brala znano bol. — Torej vendar človek, ki bi me morda umel... Odšla sem in prišel je za menoj. V njegovem pozdravu je drhtela bolest in spoznala sem, da je hodil žalostne poti kakor jaz. Našli sta se sorodni duši sredi jesenskih gajev v mračnih dneh.

Na tej žalostni poti mi je pripovedoval svojo žalostno povest. Vem, težka mu je bila ta izpoved, ker ni bilo kesa v duši. Pravil mi je o obupnih nočeh, ko je stal zbegan pred svojo dušo in se vpraševal, kaj sedaj. Bile so za njim temne noči, v katerih je stokala njegova ranjena duša, a vmes se mu je rogal demonski zasmeh nje, ki jo je nekoč ljubil. Raztrgana je bila sedaj njegova duša in ni mogel pozabiti, da jo je ljubil. In ljudje ga niso umeli kakor ona ne. A moja duša ga je umela in vzdrhtela je, ko je brala v njegovih očeh zgodbo, ki je bila ž njim. Videla sem njegov brezizrazni, megleni pogled, ki je bilo v njem malo upanja v prihodnost, ki je mrtva in mrzla ležala pred njim in bi se i ta le posmehovala jasnim zvezdam, ki jih ni nikdar zrl, a jih je sanjala njegova duša.

Malo sva govorila, in ko sem ga vprašala: „Kam, prijatelj, tako samotni skozi mrtvi gaj?“ je odgovoril, kakor bi se bil vzdramil iz globokih sanj: „Ne vem. Široka je pot, po njej grem, kam, ne vprašam“. A vem, da takrat ni več sanjal, le njegove misli so se mudile ob nemih grobovih lepih sanj, zato so bili njegovi pogledi plahi. Takrat sem spoznala vso bedo, ki jo je doživel, in videla, da tudi v njegovi duši umira ves up in hrepenenje.

Trudna in ranjena sva stopala po jesenskih potih. Plašni so bili najini pogledi, ko sva zrla preko ceste na požete njive, ki so nad njimi žareli ugasujoči prameni jesenskega solnca.

Pripovedoval mi je o poletnih dneh, ko je sredi visokih njiv stalo zlato solnce in ni bilo nobenega oblčka na nebu, ko je v opojnem vzduhu šumelo valovito klasje in je bil sam. Takrat da je plulo življenje okrog njega in ni hotel planiti vanje. Odhajal je že, ko je zaslišal glas — medli vzdih — okrenil je in samotna in pusta pot ga je vodila skozi umirajoče gaje, v katerih me je srečal. V mojih očeh da je videl trpljenje in videl je, kako sem sklonila glavo, kakor bi bila hotela prikriti vso bol. Govoril mi je o sočutju, ki ga je videl v mojih očeh in ga ni bil vaju v svetu, ga ni mogel pojmiti, ker ga njegova duša še ni okusila.

Vzljubil me je, a žalostna je bila najina pot, hladni najini dnevi in bolna duša, s katero me je ljubil.

Vzljubila sem ga, ker je bila i v meni bolna duša in ker so bile tudi moje poti mračne in žalostne. Pripovedovala sem mu žalostno historijo svojih mladih dni, razumel me je in mi ni ničesar očital.

In moja duša ni več verovala v solnce, a njemu sem govorila o njegovih toplih žarkih, nisem več sanjala o cvetočih poljanah, a

sem hotela vzbuditi v njem element spečih sil, da bi vstale in si ustvarile življenje, kakršnega je človek vreden. V žalnih molih so stokali moji spevi, a sem hotela, da bi zavriskale njegove strune v razkošni pesmi, ki bi ogrevala njegove mlade dni. A ni zapel veselo, ker se je bal, da bi morda sredi razkošne pesmi zaplakala žalna struna in izdala bol njegove duše in bi kanila njemu in meni solza iz očesa na prašno cesto, da bi jo drugi skrunili, ker ni vsem sveto, kar je nama.

In jaz sem ga tolažila in on je veroval mojim besedam in me ljubil. A še je bila žalostna njegova duša in svarila je: „Ne hodi, dolga je pot!“ in zopet prosila: „Ostani!“

Stopila sem v misterij njegovih mladih dni in najine trate so ozelenele. Zastrle so oko trudne trepalnice in zasanjala sva o novem življenju in upala v srečo in jo plaho pričakovala.

In jaz sem pozabila nekdanjo bol, on je morda ni pozabil. A bili so dnevi, ko sva bila srečna, zdaj jih ni več. Ločila naju je usoda.

In med takrat in danes je še mnogo, mnogo. Padla je temna senca prokletstva iz onih davnih dni na najine poti. Se li srečava še kdaj? In kako bo najino srečanje?“

„Da, človek se smeje, a . . .“

„Moje steze so žalostne, sama sem in strah me je samote. Zakaj je pač moralo tako priti? — Žarel je zapad — zahajalo je solnce, moj dan, in duša je zakričala v boli in strahu, a jaz sem molčala, in še se nisem naveličala dneva, še nisem sita življenja, saj sem še mlada, meni se hoče solnca in ljubezni!“

Vse je prešlo. A včasih pridejo trenotki, polni moči in upanja v življenje. Vse gorje mi je velik in mučen sen, vzbujam se iz tega sna in izza gora vstaja dan, ves ožarjen s plamtečo zarjo, z upanjem moje duše. V smehu zadrhti poljoča duša v blesteči dan. Planila bi v kipeče žarke in žejna bi pila, pila zlate čaše kipeči napoj. Iztegnem plaho roko in tedaj vztrepeta blesteči dan, vzkipi peneči napoj in vse se pogrezne, vame pa zre nemi mrak in v dušo gre sen gorja in boli. Tako je moje upanje.

Pot žalosti in prevar hodi samotna duša in le pozne kri-zanteme cveto ob grobovih, a ona je zapuščena in osamljena, kakor izgubljen vzdih, ki je zablodil v svet, ki ga ne razume.

Tavam ob grobovih in — včasih se tudi smejem ob njih, včasih tudi zapojem spev življenja ob hiši mrtvih; morda je ironija? In vstane iz grobov v polnočnih urah, v tistih urah duhov prerano pokopana mladost in plaka plač, neutešen, ki ga slišijo le izvoljeni. —

Hoče, da pozabim, ker mu je laglje živeti, če ve, da se ga ne spominjam ne z jezo, ne z ljubeznijo v srcu. Rada bi, ker hoče on tako, a spomina na solnčni dan ni moči zatreti v bolni duši. In čemu z jezo? Saj on ni kriv, kakor jaz ne, da je zašlo najino solnce in da se križajo najine poti. A spomin ostane; spominjam se ga z boljo v trpeči duši, ko grem svojo samotno pot, in le gluha tema ve, kaj nosim v njej, in le žalost spremlja moj samotni korak.“

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. F. Kidrič.

(Dalje.)

udi v narodnokulturnih in filoloških nazorih se je kazal Vraz prve tri četrti leta ljubljanskim literatom zagovornika načela: med desetimi kranjskimi eno ilirsko. In ker ni v „Danici“ ves ta čas nič njegovega izšlo, so se morali zdeti njegovi slovenski slovstveni načrti tem bolj težišče njegovih literarnih zanimanj. Z vso vnemo je poudarjal potrebo emancipacije slovenstva od nemštva. Po pravici je zaklical Prešernu, ki mu je bil poslal svoj nemški prevod Mickiewiczzeve „Resignacye“, a pozval njega, naj prevaja Mickiewicza v slovenščino: ¹⁾ „Tvoj prevod bi smel biti slovenski. Zakaj bi se nosila voda v morje?“ ²⁾ Izvajal je za slovenskega pisatelja popolnoma logično, da „se more rešiti narod le s pomočjo svojega jezika popolne nenravnosti, da brez vpoštevanja jezika ni narodnega čuvstva, brez narodnega čuvstva ne čednosti — razen morda ponižnosti in slepega strahu pred Bogom itd.“, ter dodal na rovaš nemškutarije še danes veljavni ugovor: „Nekateri menijo sicer še vedno, da se lahko doseže vse z nemščino. In kaj se je od Jožefa sem izvršilo? Vzgajati narod v tujem jeziku se pravi nekako toliko kakor hoteti doseči, naj rodi vinska trta

¹⁾ Prešeren Vrazu 4. III. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 160.

²⁾ Vraz Prešernu 16—26. III. 1837, Kor O 388.